

บทที่ 1

ทฤษฎีสังคมวิทยา

กำเนิดสังคมวิทยา

การดำเนินชีวิตของมนุษย์ต้องเผชิญกับปรากฏการณ์ ๒ แบบ คือ ปรากฏการณ์ทางกายภาพและปรากฏการณ์ทางสังคม

ปรากฏการณ์ทางกายภาพเป็นเรื่องนอกตัวมนุษย์ เป็นเรื่องธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ปรากฏการณ์ทางสังคมเป็นเรื่องของบุคคล มนุษย์ได้รับความรู้ ความเข้าใจในเรื่องปรากฏการณ์ทางกายภาพมากกว่าและได้รับมาก่อน ปรากฏการณ์ทางสังคมเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ของมนุษย์ในสังคม หรือเป็นศาสตร์ที่เรียกว่า สังคมศาสตร์ ปัจจุบันได้มีการค้นคว้าศึกษากว้างขวางมากขึ้น และใช้วิธีการศึกษาแบบวิทยาศาสตร์ แต่ความเจริญทางวิชาการสังคมศาสตร์ไปได้ช้า เพราะการศึกษาแบบวิทยาศาสตร์ควบคุมปรากฏการณ์ธรรมชาติได้ชัดเจนกว่า แน่นอเนียงกว่า สามารถแยกส่วนออกมาศึกษาและวัดผลได้ การศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคม บางครั้งผู้ศึกษามักใช้ภูมิหลังของตนเข้าไปเกี่ยวข้องบ้าง จึงทำให้เป็นอุปสรรคต่อความก้าวหน้าทางวิชาการไปได้ประการหนึ่ง

สังคมวิทยาเป็นศาสตร์ใหม่ แต่มีเรื่องราวที่เกี่ยวกับสภาพทางสังคมรอบตัว เช่น ครอบครัว เผ่าพันธุ์ ชุมชน ชาติ รัฐ หรือหน่วยสังคม มีการจัดระเบียบเป็นรูปต่าง ๆ

การศึกษาไม่ได้มุ่งเฉพาะในตัวบุคคล ศึกษาผลของการสมาคมของคนตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไป มุ่งศึกษาความสัมพันธ์ในระหว่างบุคคล กลุ่ม และโครงสร้างทางสังคมที่เกิดจากการสมาคมของคน จึงเป็นการศึกษาระบบสังคมทั้งหมด

แนวความคิดและทฤษฎีต่าง ๆ มีประโยชน์อย่างมากที่จะนำมาใช้ปรับปรุงและแก้ไขสังคม แต่ความเชื่อบางประการของคนที่มีอยู่ มักจะเป็นสิ่งถ่วงต่อความก้าวหน้า และการเปลี่ยนแปลงสังคม

การศึกษาแบบวิทยาศาสตร์ที่ใช้หลักเหตุผลมีมานานแล้ว แต่การสังเกต การทดลอง ได้รับวิวัฒนาการภายหลังในสมัยกาลิเลโอ อริสโตเติลพยายามสร้างหลักเหตุผล

เช่น หลักซิลโลจิสซึม (Syllogism) ที่ประกอบด้วยข้อเสนอใหญ่ ข้อเสนอรอง และข้อสรุป เป็นการปูพื้นฐานการพิสูจน์แบบตรรกวิทยา

กาลิเลโอ ผู้มีชีวิตอยู่ระหว่าง ค.ศ. ๑๕๖๔ - ๑๖๔๒ ได้พยายามใช้เหตุผล และตรรกวิทยา รวมเข้ากับวิธีการสังเกต การทดลอง อาจถือได้ว่ากาลิเลโอเป็นคนแรกที่ทำให้วิธีการศึกษาแบบวิทยาศาสตร์ วิธีการนี้เรียกว่า การทดลองโดยอาศัยหลักเหตุผล (rational empirical method) โดยการศึกษาของเขาให้ความรู้เกี่ยวกับโลกรอบ ๆ ตัวมนุษย์

นิวตัน (ค.ศ. ๑๖๔๒ - ๑๗๒๗) ศึกษาแบบสังเกตการณ์ โดยเพิ่มปัญหาพื้นฐานเข้าไปในการศึกษา เช่น "สิ่งนี้คืออะไร" "จะวัดได้อย่างไร" ซึ่งจำเป็นต้องมีเครื่องมือสำหรับวัด สังเกต และทดลอง

ความพยายามที่จะใช้วิธีการสังเกต วิเคราะห์ให้เป็นไปตามระบบแบบแผนตามหลักวิทยาศาสตร์ ทำให้เกิดบรรดาศาสตร์ต่าง ๆ ทางสังคมขึ้น เช่น เศรษฐศาสตร์ รัฐศาสตร์ มานุษยวิทยา สังคมวิทยา ซึ่งเกิดขึ้นในครึ่งหลังของศตวรรษที่ ๑๙ ส่วนประวัติศาสตร์และจิตวิทยามีมานานแล้ว หรืออาจเกิดร่วมสมัยกับสังคมศาสตร์ วิชาต่าง ๆ เหล่านี้ในสังคมศาสตร์มีส่วนสัมพันธ์ใกล้ชิดกับสังคมวิทยามาก โดยเฉพาะจิตวิทยาและมานุษยวิทยา

วิวัฒนาการของศาสตร์สังคมวิทยา

สังคมวิทยา เริ่มแรกมาจากแหล่งความคิด คือ ปรัชญาทางสังคมและศีลธรรม เนื่องจากแรงคล้อยของเหตุการณ์ต่าง ๆ ทางสังคม หรือเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์เปลี่ยนแปลงไป เช่น การเมือง เศรษฐกิจ และสภาพสังคม เหตุการณ์ทางสังคมที่ได้เป็นที่สนใจของนักสังคมวิทยา และได้ศึกษามลกระทบต่อสังคม คือ

การปฏิรูปศาสนาโปรเตสแตนต์ ในศตวรรษที่ ๑๖ และสังคมยุโรปเปลี่ยนจากระบบที่เข้มงวดในกฎเกณฑ์ ในระบบวงศาตถาญาธิแบบขยาย ความเชื่อเก่า ๆ ศาสนา ความจงรักภักดีต่อเจ้าขุนมูลนาย ความเชื่อมั่นว่าองค์กษัตริย์เป็นเทพเจ้าหมดสิ้นไป

นคร หรือ เมือง เดิบโตขึ้น ความเป็นชาติรัฐ (national state) เข้าแทนที่ระบบนครรัฐ ซึ่งเนื่องมาจากผลของการปฏิวัติอุตสาหกรรม และการปฏิวัติฝรั่งเศส

การปฏิวัติอุตสาหกรรมเริ่มในอังกฤษ แล้วแผ่ขยายไปยังส่วนอื่น ชาติต่าง ๆ หันเข้าสู่ระบบอุตสาหกรรม ชุมชนท้องถิ่นแปรสภาพเป็นชุมชนเมืองใหญ่ แบบแผนการดำรงชีวิตเป็นแบบเมือง

การขยายบ้านเมือง (urbanism) จากลักษณะประชากรแต่เดิมกระจุกกระจายซึ่งมีพื้นฐานทางสังคมเหมือนกัน ไปเป็นประชากรหนาแน่น ผสมผสานเข้าด้วยกันของคนที่มีภูมิหลังทางวัฒนธรรมแตกต่างกัน ต่างเชื้อชาติ ศาสนา ความเชื่อ อุดมการณ์ เป็นต้น

ลัทธิอุตสาหกรรมดึงดูดผู้คนจากไร่นา เข้าสู่โรงงาน มีชนชั้นเกิดขึ้นใหม่ คือ นายทุนและกรรมกร ระบบเจ้าขุนมูลนายแต่เดิมสลายไป

ปัญหาชนชั้นมีมากขึ้น เนื่องจากความหมกตัวของกรรมกร ปัญหาค่าแรงงานไม่พอ ปัญหาที่อยู่อาศัย แหล่งเสื่อมโทรมตามมา ชนชั้นนายทุนกุมอำนาจการเมือง การเงิน และธุรกิจ

การปฏิวัติใหญ่ของฝรั่งเศส (ค.ศ. ๑๗๘๙) สร้างอุดมการณ์ใหม่ คือ จากคำขวัญ เสรีภาพ เสมอภาค และภราดรภาพ รูปของประชาธิปไตยหรือลัทธิแห่งความเสมอภาคเกิดขึ้น

การค้นพบทวีปอเมริกา และการสำรวจภูมิภาคต่าง ๆ ในโลกเพิ่มขึ้น การพัฒนาทางสังคม และการเปลี่ยนแปลงสังคมมีความหมายมากขึ้น ประชากรหนาแน่นขึ้น ความเจริญของสิ่งแวดลอมทางวัฒนธรรมมีมากขึ้น มนุษย์อยู่ในสิ่งแวดลอมตามธรรมชาติลดน้อยลง ความไม่สมดุลย์ต่าง ๆ เกิดขึ้น ในรูปความเสื่อมโทรม ความเป็นพิษของสิ่งแวดลอมมากขึ้น

อาจสรุปได้ว่า ผลจากการปฏิวัติรูปลัทธิศาสนาโปรเตสแตนท์ ลัทธิอุตสาหกรรม ลัทธิทุนนิยม ระบบโรงงาน การขยายบ้านเมือง ลัทธิเหตุผลนิยม ลัทธิปัจเจกชนนิยม เป็นผลให้สังคม การเมือง และเศรษฐกิจ เปลี่ยนสภาพไป นักวิชาการในสำนักต่าง ๆ ได้ศึกษาผล

ที่เกิดขึ้น ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ทางสังคม โดยนำการค้นคว้าหาความจริงแบบวิทยาศาสตร์เข้ามาอธิบาย พร้อมทั้งให้แนวแนะในเรื่องความเปลี่ยนแปลงในอนาคต

ทฤษฎี ซึ่งนักสังคมวิทยารุ่นใหม่ศึกษาสังคมวิทยา โดยการใช้ระเบียบวิธีให้แนวความคิด การจำแนกประเภท สร้างหลักทั่วไป ทฤษฎีทางสังคมวิทยาที่ได้พัฒนาจนทุกวันนี้พอเห็นได้ในรูป

n. ให้หลักทั่วไป (Generalization)

ข. แนวความคิดและการจำแนกประเภท (Concept & Classification)

ค. ทฤษฎีได้จากการบรรยาย (Explanatory Theories)

ก. กิ้นส์เบิร์ก (Ginsburg) เขียนบทความ "ปัญหาและระเบียบวิธีต่าง ๆ ของสังคมวิทยา แบ่งหลักทั่วไปไว้ ๖ ชนิด คือ

๑) หลักทั่วไปที่ได้จากการสังเกต ค้นคว้า ที่สัมพันธ์กันในระหว่างปรากฏการณ์ทางสังคมที่เป็นรูปธรรม เช่น ชีวิตในเมืองกับอัตราการหย่าร้าง

๒) หลักทั่วไปให้เห็นสภาพเงื่อนไขในสถาบันต่าง ๆ หรือสร้างรูปแบบทางสังคมขึ้นมา เช่น ความเป็นมาของลัทธิทุนนิยม

๓) แสดงให้เห็นความเปลี่ยนแปลงในสถาบันหนึ่งมีผลต่อสถาบันอื่น เช่น การเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างของชน มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอื่น ๆ ตามทฤษฎีของมาร์กซ์

๔) แสดงให้เห็นเหตุการณ์ที่ซ้ำอีกในช่วงจังหวะขั้นของการพัฒนา เช่น การพัฒนาเศรษฐกิจ ในระดับขั้นต่าง ๆ ที่บูเชอร์ (Bucher) และชมอลเลอร์ (Schmoller) ได้กล่าวไว้

๕) อธิบายให้เห็นหลักกว้าง ๆ ในการวิวัฒนาการของมนุษยชาติทั้งหมด เช่น กฎ ๓ ขั้นของ กอมต์ (Comte) ทฤษฎีของมาร์กซ์ ในการพัฒนาจากสังคมดั้งเดิมถึงสังคมคอมมิวนิสต์ (กฎโคคาแม็กคิก) ทฤษฎีของฮอบเฮาส์ (Hobhouse) ว่าด้วยการพัฒนาสังคม

๖) หลักต่าง ๆ ให้ความหมายของสมมติฐานเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ เช่น กฎเกณฑ์ต่าง ๆ ในทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์

ข. ๑) แนวความคิดต่าง ๆ จำเป็นอย่างยิ่งในการสร้างทฤษฎีในวิชาสังคม-วิทยา แนวความคิดที่ต้องเข้าใจ เช่น โครงสร้างสังคม หน้าที่สังคม สถานภาพ บทบาท กลุ่มปฐมนิคม ชันทางสังคม การเคลื่อนย้ายทางสังคม ระบบข้าราชการ อุดมการณ์ ชุมชน สมาคม พฤติกรรมนอกกลุ่ม ความเป็นปึกแผ่นในสังคม ฯลฯ แนวความคิดเหล่านี้ นักสังคมวิทยา และนักวิทยาศาสตร์สังคม ใช้เป็นเครื่องมือ ในการวิจัยเพื่อการสื่อสารให้ได้ผล แต่การใช้แนวความคิดบางครั้งเกิดปัญหายุ่งยากขึ้น เมื่อใช้ในความหมายที่แตกต่างกัน ซึ่งพาร์สัน (Parsons) ได้ย้ำถึงความสำคัญของความหมายแนวความคิดมากกว่าใช้ในการอธิบาย ในผลงานของเคอเคอิม (Durkheim) และแมกซ์ เวเบอร์ (Max Weber) ทั้ง ๒ คนได้นำเอาแนวความคิดและให้คำจำกัดความ แนวความคิดในการอธิบายทฤษฎี โดยเวเบอร์ได้ใช้แบบ อุดมทัศน์ (Ideal Type) เป็นต้น

ข. ๒) ในการจำแนกประเภทสังคม เริ่มตั้งแต่สมัย กองด์, สเปนเซอร์ (Spencer), มาร์กซ์ (Marx), ฮอบเฮาส์ ได้สร้างหลักเกณฑ์ที่ใช้ให้เห็นข้อแตกต่างของสังคมหนึ่งกับอีกสังคมหนึ่ง เช่น มาร์กซ์ ใช้ตัวกำหนดทางเศรษฐกิจ สเปนเซอร์ ใช้ขนาดและความซับซ้อน กองด์และฮอบเฮาส์ ใช้เกณฑ์การพัฒนาทางด้านปัญหาในการแบ่งประเภทสังคม เช่น การแบ่งโครงสร้างทางสังคม สมัยก่อนแบ่งโดยใช้การวิวัฒนาการ ซึ่งในปัจจุบันทฤษฎีที่เกี่ยวกับการวิวัฒนาการต่าง ๆ ได้รับความสนใจจากนักสังคมวิทยาน้อยลง ไม่ว่าจะเกี่ยวกับทางด้านความเปลี่ยนแปลงของสังคม หรืออื่น ๆ ก็ตาม สมัยปัจจุบันพิจารณาอุตสาหกรรม และกระบวนการเติบโตทางเศรษฐกิจ เช่น ทำให้เกิดความสัมพันธ์โดยอัตโนมัติในระหว่างสถาบันทางเศรษฐกิจและการเมือง การแบ่งประเภททางสังคมใหม่จึงพิจารณาในเรื่องโครงสร้างทางเศรษฐกิจ วัฒนธรรม และการเมือง นักมานุษยวิทยาเคยแบ่งสังคมยังไม่เจริญกับสังคมที่เจริญแล้ว สังคมที่พัฒนาแล้วและสังคมที่กำลังพัฒนา ในปัจจุบันได้ชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างของสังคมอุตสาหกรรมและสังคมกำลังพัฒนา โดยพิจารณาจากพื้นฐานทางด้านโครงสร้างสังคมต่าง ๆ ดังที่กล่าวแล้ว ไม่ว่าจะ เป็นเศรษฐกิจ วัฒนธรรม หรือ การเมือง ก็ตาม

ข. ๓) การแบ่งประเภทของกลุ่มซิมเมล (Simmel) ได้ให้รายละเอียดไว้ในเรื่อง ขนาด โครงสร้าง และความสัมพันธ์ในระหว่างบรรดาสมาชิก

ข. ๔) ในการจำแนกความสัมพันธ์ทางสังคม เช่น ฮอบเฮาส์ ให้การรวมตัวกันทางสังคมมีรากฐานมาจาก

ความเป็นเครือญาติ (kinship)

อำนาจหน้าที่, อำนาจอันชอบธรรม (authority)

ความเป็นพลเมือง (citizenship)

ข. ๕) เดอโคม์ ให้ความเป็นปึกแผ่นทางสังคมในรูป

แบบอินทรีย์ (organic)

แบบกลไก (mechanic)

ข. ๖) ตอนนีย (Tonnie) ให้ชุมชนเป็นแบบ

เกไมน์ชาร์ฟ (Gemeinschaft)

เกเซลชาร์ฟ (Gesellschaft)

ข. ๗) เซอร์ เฮนรี เมิน (Sir Henry Maine) ให้ความแตกต่างระหว่างสังคมขึ้นอยู่กับ

สถานภาพ (status)

สัญญา (contract)

ข. ๘) แมกซ์ เวเบอร์ (Max Weber) อธิบายทางด้านการเมืองในเรื่องอำนาจหน้าที่, อำนาจอันชอบธรรม ๓ อย่าง คือ

แบบจารีตประเพณี (traditional)

แบบบุญญาธิการ (charismatic)

แบบตามตัวบทกฎหมาย (bureaucratic)

ข. ๔) พอน ไวส์ (Von Weise) แบ่งประเภทความสัมพันธ์ทางสังคมในรูปของการสมาคมกัน และการไม่สมาคมกัน ทำให้เกิดความถี่และความห่างในระยะห่างทางสังคมในระหว่างบุคคลขึ้น

ข. ๑๐) การแบ่งการกระทำทางสังคม (social action) ผลงานส่วนใหญ่จะได้กล่าวต่อไป ในทฤษฎีการกระทำของ เวเบอร์ ซึ่งกล่าวว่า การแสดงออกของพฤติกรรมต่าง ๆ มาจาก

การกระทำตามจารีต ประเพณี

การกระทำสนองต่อพฤติกรรมของบุคคลอื่น

การกระทำตามความคาดหวังของสังคม

การเลือกกระทำตามความสามารถของบุคคล

ซึ่ง ทัลคอต พาร์สัน (Talcott Parsons) ได้พัฒนาแนวความคิดการกระทำทางสังคมของ เวเบอร์ ต่อมา นักสังคมวิทยาสมัยใหม่ถือว่าเป็นแนวความคิดที่สำคัญในวิชาสังคมวิทยา

ค. ทฤษฎีแบบบรรยาย (Explanatory Theories)

การบรรยายแบบวิทยาศาสตร์ มิลล์ (Mills) ใช้กฎความสัมพันธ์ต่อเนื่องกันให้พิจารณาหลักบางประการของการอธิบายแบบวิทยาศาสตร์ คือ เมื่อนักวิจัยสังเกตในสิ่งที่เกิดขึ้น และเมื่อใดที่สามารถทำได้ จะสร้างการควบคุม เหตุการณ์ หรือสิ่งที่เกิดขึ้นนั้นทันที เพื่อว่าตนจะได้สังเกตการณ์หรือสิ่งที่เกิดขึ้นนั้นภายใต้บรรดาสภาวะต่าง ๆ ที่กำหนดเฉพาะขึ้น โดยวิธีการเช่นนี้จะช่วยในการสร้างทฤษฎี ซึ่งอาจจะนำไปใช้ในการทำนายเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอนาคตได้ ซึ่งบางครั้งสภาวะที่ก่อให้เกิดความรู้สึกโดยตรงนี้ ก็เป็นตัวช่วยให้นักวิจัยทำการควบคุมเหตุการณ์ต่าง ๆ ได้

การทำนายไม่อาจประกันได้ว่าจะถูกต้อง หากไม่มีความเข้าใจอย่างถ่องแท้ในเรื่องของปรากฏการณ์ที่สังเกต

การเข้าใจในบางสิ่งบางอย่างนั้น หมายความว่า การถือเอาอาการที่เกิดขึ้นตามพื้นฐานของกฎทั่วไป หรือตามทฤษฎี

ความสมบูรณ์เพียงพอของทฤษฎีนั้นขึ้นอยู่กับความแม่นยำของการทำนายตามทฤษฎีนั้น ๆ ดังนั้น ถ้าการทำนายนั้นล้มเหลว หรือผิด ทฤษฎีนั้น ๆ จะต้องสร้างหรือแก้ไขดัดแปลงใหม่ แต่ถ้าการทำนายนั้นสอดคล้องกับการสังเกต เหตุการณ์ที่เกิดในภายหลัง ความเชื่อถือได้ในทฤษฎีนั้น ๆ ยิ่งเพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับ แต่อย่างไรก็ตาม ความสอดคล้องในการทำนายนั้น มิใช่การพิสูจน์ ดังนั้น ยิ่งได้ทำการค้นคว้าสำรวจวิจัยต่อ ๆ ไปมากขึ้น ผลของการวิจัยภายหลัง อาจจะเป็นการปฏิเสธผลงานเดิมที่เคยมีไว้ หรือยิ่งเพิ่มความแม่นยำให้แก่การทำนาย โดยอาศัยกฎหรือทฤษฎีที่ได้ค้นคว้าเพิ่มเติมใหม่ภายหลัง

การอธิบายตามแบบวิทยาศาสตร์ ไม่ตั้งบนพื้นฐานของการยอมรับในความเชื่อถือ ศรัทธา บนคำกล่าวอ้างอิงของผู้มีสิทธิอำนาจที่ได้กล่าวในเรื่องนั้นไว้ หรือตามประเพณีนิยม และตามหลักของวิทยาศาสตร์ การยอมรับสมมติฐานจะต้องพิจารณาถึงอรรถประโยชน์ในการนำไปปฏิบัติได้ และใช้ได้ (Pragmatic Utility) เป็นอันดับแรก คือ มีคุณค่าในการช่วยในการทำนายและควบคุมปรากฏการณ์

กฎและทฤษฎีแบบวิทยาศาสตร์ (Scientific Laws & Theories)

การอธิบายทางวิทยาศาสตร์ นักวิจัยจะบรรยายเรื่องราวอันเกี่ยวแก่ข้อเท็จจริงต่าง ๆ โดยสร้างสมมติฐานแบบเหมือนกฎ ซึ่งถ้าเป็นสมมติฐานเชิงเดี่ยว มักเรียกว่า กฎ (Laws) แต่ถ้าสมมติฐานนั้นแต่ละสมมติฐานเกี่ยวพันต่อเนื่องกันเป็นชุด จะเรียกว่า ทฤษฎี (Theories)

การอธิบายที่เป็นการโต้แย้งอย่างมีเหตุและผล มักจะพาดพิงกับสมมติฐานแบบเหมือนกฎและมีรูปแบบในทำนอง ถ้าสังเกตว่ามี X แล้วก็หวังได้เลยว่าจะสังเกตพบ Y เราถือสมมติฐานแบบนี้รวมทั้งคำกล่าวของบรรดาสภาพข้อเท็จจริงต่าง ๆ ซึ่งสมมติฐานถือว่าจะจะเป็นจริง เป็นพื้นฐานของการทำนายและการอธิบาย

หากมีสมมติฐาน และมีสภาพเงื่อนไข ซึ่งจำเป็นจะต้องมีตามสมมติฐานนั้นแล้ว ก็จะทำให้เกิดการทำนาย ซึ่งเป็นแบบเดียวกันกับการสรุปตามแบบเหตุผล

ตัวอย่างโครงสร้างของการโต้แย้งแบบอธิบาย เราอาจเขียนได้ดังนี้

ตัวอย่างที่ ๑

กฎ (สมมติฐานทั่ว ๆ ไป) พืช - ถ้าใส่กรด จะตาย
 สภาพเงื่อนไข ๑) ดิน ≠ พืช (ในดิน)
 สภาพเงื่อนไข ๒) พืช (ในดิน) ≠ กรด
 การสรุปตามเหตุผล ดังนั้น พืช (ในดิน) จะตาย

ตัวอย่างที่ ๒

กฎ (สมมติฐานทั่ว ๆ ไป) สัตว์น้ำ - ของเสีย (pollution) จะตาย
 สภาพเงื่อนไข ๑) ทะเล ≠ สัตว์น้ำ (ในทะเล)
 สภาพเงื่อนไข ๒) สัตว์น้ำ (ในทะเล) ≠ ของเสีย
 การสรุปตามเหตุผล ดังนั้น สัตว์น้ำ (ในทะเล) จะตาย

บทสรุปที่ตามมาจะเป็นผลต่อเนื่องอันจำเป็นของกฎและสภาพเงื่อนไขดังกล่าว

เมื่อใดที่ข้อสรุปอันนั้นทำนายเหตุที่เกิดขึ้นในอนาคตได้สำเร็จ ก็เท่ากับได้สร้างการอธิบายปรากฏการณ์ที่ต้องการจะทราบในขั้นต้น ๆ ได้ การอธิบายให้ละเอียดและลึกซึ้งยิ่งกว่าในเรื่องของอุณหภูมิจำนวน ปริมาณของน้ำ สภาพความเป็นกรด ในตัวอย่างแรก และในตัวอย่างที่ ๒ รายละเอียดในเรื่องปริมาณของเสีย สภาพความเป็นพิษเล็กน้อยเพียงใด ย่อมจะนำเข้ามาอธิบายเพิ่มในภายหลัง แต่ก็ยังคงใช้วิธีการของการอธิบายนั้นสอดคล้องตามวิธีอธิบายตามแบบโครงสร้างที่แสดงข้างต้น

นักสังคมวิทยาได้ข้อโต้แย้งแบบอธิบายเช่นนี้เหมือนกัน เช่น ในการศึกษาพฤติกรรมฝ่าฝืนกฎหมาย หรือพฤติกรรมเบี่ยงเบน (deviant behavior) พบว่า อัตราผู้ละเมิดกฎหมายมักจะมีสูงในเมืองและลดลงเป็นลำดับตามเขตต่าง ๆ รอบนอกที่อยู่ห่างจากกลางเมืองออกไปสู่ชนเมือง ยิ่งระยะห่างออกไปเป็นรัศมีโดยรอบจากกลางเมือง อัตราผู้ละเมิดกฎหมายย่อมลดลง เมื่อสังเกตจากทุกเมืองก็เป็นแบบเดียวกันเช่นนี้ ทำให้

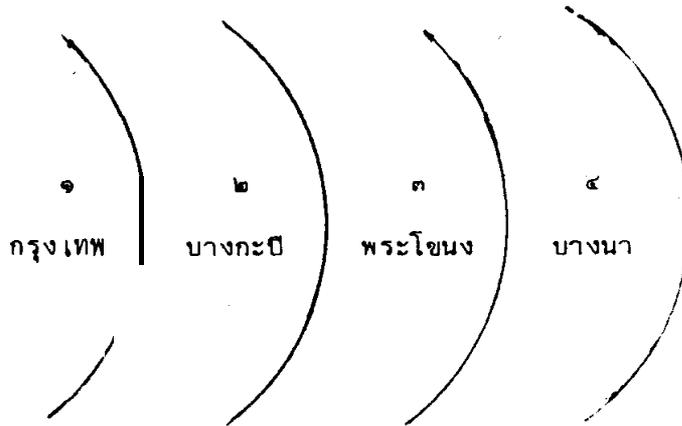
สามารถสร้างสมมติฐานเหมือนกฎได้ คือ อัตราการละเมิดกฎหมายจะแปรกลับกับระยะความห่างไกลจากศูนย์กลางของเมือง

ซึ่งเราสามารถสร้างพื้นฐานการทำนายได้คือ

กฎในเมืองใหญ่ อัตราการละเมิดกฎหมายจะแปรกลับกับระยะความห่างไกลจากศูนย์กลางของเมือง

สภาพเงื่อนไข ๑) กรุงเทพฯเป็นเมืองใหญ่

สภาพเงื่อนไข ๒) เขตกำหนด ๑, ๒, ๓, ๔ อยู่ในจังหวัดกรุงเทพฯ ตามลำดับของความห่างไกลทางระยะทาง ห่างกันไกลจากศูนย์กลางเมืองกรุงเทพฯตามลำดับตั้งแต่ ๑ ไป ๔

ข้อสรุปพื้นฐาน เขตกำหนด ๑, ๒, ๓, ๔ ดังนั้น จะมีอัตราการละเมิดกฎหมายลดลงตามลำดับตั้งแต่ ๑ ไปถึง ๔

แม้ว่าการทำนายจะห่างไกลความแม่นยำ เราก็ไม่อาจจะกล่าวได้ว่าจะจริงเสมอไป แต่กฎของการแปรกลับกันทางระยะทางก็เป็นเครื่องช่วยอันมีประโยชน์ต่อการทำนายอัตราของผู้ละเมิดกฎหมายในเมืองใหญ่ ๆ อื่น ๆ อีกได้

กฎหรือทฤษฎีที่ยังไม่สมบูรณ์ มิใช่ว่าจะไม่มีประโยชน์เสียเลย แต่กลับเป็นเครื่องช่วยแนะทาง และกระตุ้นให้เกิดการปรับปรุงเกี่ยวกับการทำนายให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น ซึ่ง

อย่างน้อยที่สุดในการทำเช่นนี้ มีวิธีที่จะทำได้ถึง ๓ วิธี คือ

วิธีแรก สภาพเงื่อนไขซึ่งเกี่ยวข้องกับความแม่นยำถูกต้องของหลักทั่ว ๆ ไป ย่อมจะพบบ่งในรูปลักษณะให้ทราบได้ เช่น กฎการแปรกลับทางระยะทาง ไม่ได้คำนึงถึงตัวแปรอื่น ๆ อันเป็นองค์ประกอบของสังคมในเมือง เช่น จำนวนประชากร การติดตามคดีของเจ้าพนักงาน ตำรวจ และผู้รักษากฎหมายอื่น ๆ สภาพความสัมพันธ์ของคนในเมือง การที่จะนำบรรดาตัวแปรเหล่านี้เข้ามาพิจารณาเกี่ยวข้องก็ยิ่งจะช่วยปรับปรุงความแม่นยำของการทำนายและการปรุงแต่งกฎต่าง ๆ นั้นให้ดีขึ้น

วิธีที่สอง เป็นแนวทางที่จะนำไปปรับใช้ต่อการทำนายในเรื่องอื่น ๆ และในแง่อื่น ๆ บรรดาปรากฏการณ์อื่น ๆ ซึ่งมีการกระจายทางพื้นที่ เช่น เกี่ยวกับการละเมิดกฎหมาย เช่น การหย่าร้าง การไม่มียานพาหนะ อาชญากรรม การฆ่าตัวตาย การอ่านวอยทางด้านสวัสดิการ สังคม โรคระบาด โรคประสาท ซึ่งมีลักษณะที่เกิดเป็นอัตราสูงในเขตเมือง ใกล้เมือง และลดอัตราลงมาตามลำดับในท้องที่ซึ่งห่างไกลตัวเมือง แต่ในบางกรณีปรากฏการณ์ก็มีอัตราเกิดต่ำ ยิ่งอยู่ใกล้เมืองและเพิ่มสูงขึ้นเรื่อย ๆ เมื่อห่างจากตัวเมืองออกมาบ้าง เช่น ประชาชนที่มีระดับการศึกษาสูง ราคาที่ดิน และจากการเปรียบเทียบจากบรรดาตัวร่วมต่าง ๆ นี้ จะทำให้เห็นกลไกทางสังคม ซึ่งมีมากมายกระจ่างชัดขึ้น และการที่จะเข้ามาพัวพันกับสาเหตุต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดปัญหาการละเมิดกฎหมายมากยิ่งขึ้น

วิธีที่สาม ช่วยในการรวมสิ่งที่ค้นพบต่าง ๆ นั้นเข้าไว้ในทฤษฎีที่อยู่ในขั้นนามธรรม ขึ้นสูงขึ้น และมีอำนาจสูงขึ้น

แทนที่จะเกี่ยวข้องกับเฉพาะเรื่องปัญหาการละเมิดกฎหมายอย่างเดียว กิจกรรมหรือการกระทำที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ เช่น การหย่าร้าง การฆ่าตัวตาย อาชญากรรม โรคจิต อาจจะนำเข้ามาร่วมเป็นเรื่องเดียวกัน แล้วสร้างแนวความคิดรวมของบรรดาตัวร่วมเหล่านี้ ตัวอย่างเช่น "พฤติกรรมนอกหลักหรือพฤติกรรมเบี่ยงเบน" หรือ พวก "ไม่ปรับตัวเข้ากับสังคม" (nonconformity) ขอบข่ายของทฤษฎี และพื้นฐานของการทำนาย ย่อมขยายได้โดยวิธีนี้

แทนที่จะทำลหสัมพันธ์ พฤติกรรม เบี่ยงเบนกับบรรทัดฐานร่วมกันอย่างเดี่ยว ก็อาจจะนำเอาลักษณะประชากร เป้าหมายของสังคม ระบบค่านิยม และบรรทัดฐานของสังคม เข้ามาทำลหสัมพันธ์ได้ด้วย

ทฤษฎีแบบง่าย และ เป็นที่ยอมรับกันแพร่หลายก็วิวัฒนาการมาจากแบบข้างต้นนี้ ดังที่ได้เห็นจากวิธีการที่ เดอโคม ได้สร้างทฤษฎีเกี่ยวกับ "พฤติกรรมนอกกลุ่ม" คือ ทฤษฎีนั้นตั้งอยู่บนสมมติฐานทั่ว ๆ ไป ตามแบบเดียวกับข้างต้น เช่น

สมมติฐานที่ ๑ ยิ่งมีความคล้ายคลึงในระหว่างสมาชิกของชุมชนมากขึ้น ความเป็นปึกแผ่นในทางสังคมมีมากขึ้น

สมมติฐานที่ ๒ ยิ่งมีความ เป็นปึกแผ่นในทางสังคมระหว่างสมาชิกของชุมชนมากขึ้น การต่อต้านพฤติกรรมนอกกลุ่มก็ยิ่งมีมากขึ้น

ดังนั้น จะ เห็นว่าในการทำนวยกิจกรรมทางสังคมชนิดต่าง ๆ ทั้งสองสมมติฐานใช้วิธีการเดียวกับของกฎ "ระบบทางแปรกลับ" ซึ่งในการนี้ สิ่งที่จะต้องเข้าใจเป็นอันดับแรกคือ เข้าใจความหมายของแนวความคิดก่อน เช่น "ความเป็นปึกแผ่นในทางสังคม" และ "พฤติกรรมนอกกลุ่ม" ย่อมจะนิยามได้หลายอย่างหลายทาง

ความเป็นปึกแผ่นในทางสังคม อาจนิยามได้ในทางปริมาณของความยินยอมพร้อมใจของประชาชนในการแสดงออกตามเป้าหมายของสังคม และการเลือกวิธีการ เพื่อที่จะให้ได้มาซึ่งวัตถุประสงค์หรือ เป้าหมายอันนี้

ความเป็นอาชญากรรม อาจจะมี ความหมายเฉพาะเจาะจงพิเศษ ในการศึกษาเรื่องนี้ใช้เป็นกรณีอันหนึ่งของพฤติกรรมนอกกลุ่ม

สมมติฐานที่ ๒ อาจกล่าวได้ใหม่ว่า "ในชุมชนใดที่ประชาชนแสดงขนาด หรือ ปริมาณของความไม่ลงรอยกันมากในเรื่องวัตถุประสงค์ และวิธีการอันพึงจะได้มาซึ่งวัตถุประสงค์ อัตราของอาชญากรรมจะสูงขึ้น" หรือ "อัตราอาชญากรรมจะลดต่ำลงในที่ซึ่งประชาชนจำนวนมาก หรือในอัตราที่สูงที่แสดงความยินยอมต่อวัตถุประสงค์ และในวิธีการเพื่อจะได้มาซึ่งวัตถุประสงค์"

ตามวิธีการนี้ ในแง่ของการศึกษาแบบสังเกตุการณ์ปฏิบัติทดลองทฤษฎีของ เดอโคม์ ทุกทฤษฎีจึงมีลักษณะที่ทฤษฎีต่าง ๆ ต่างยืนยันซับซ้อนกันไปแต่ละทฤษฎี และในทฤษฎี อันเกี่ยวแก่พฤติกรรมนอกกลุ่มของ เดอโคม์ เหล่านี้ ได้กลายเป็นแกนหลักอันหนึ่งของวิชา อาชญารวิทยาในปัจจุบัน ยิ่งกว่านั้น ในการทำนายความแม่นยำตามทฤษฎีของ เดอโคม์ ยังมี ลักษณะสำคัญอีกอย่างหนึ่งคือ มีความเป็นหลักทั่ว ๆ ไป และมีความคล่องตัวหลายด้าน

ทฤษฎีคืออะไร

ทฤษฎี คือ ชุดหนึ่ง ๆ ของบรรดาสมมติฐาน หรือบรรดากฎทั่ว ๆ ไป ที่มีความ ต่อเนื่องกันอย่างเป็นเหตุเป็นผลต่อกัน แต่ละชุดของบรรดาสมมติฐานที่มีต่อเนื่องระหว่างกัน ย่อมจะก่อให้เกิดสมมติฐานที่ต่อเนื่องสืบต่อไปอีก ซึ่งทฤษฎีสืบเนื่องมาจากทฤษฎีอื่นนี้ มิได้เกิดขึ้นจากสมมติฐานโดยตรง แต่อาศัยสมมติฐานหรือทฤษฎีอื่น ๆ ที่มีอยู่แล้วเป็นเครื่องชี้ทาง หรือ แนะนำให้เกิด พิจารณาจากสมมติฐานตัวอย่างทั้งสองข้างต้น สมมติฐานอันแรกคือ "ยิ่งมีความ คล้ายคลึงกันในระหว่างสมาชิกของชุมชนมากขึ้น ความ เป็นปึกแผ่นในทางสังคมก็มีมากขึ้น" จึง มีความเกี่ยวเนื่องกันระหว่างความเหมือนกันกับความ เป็นปึกแผ่น สมมติฐานที่สอง คือ "ยิ่ง มีความ เป็นปึกแผ่นในทางสังคมระหว่างสมาชิกของชุมชนมากขึ้น การต่อต้านพฤติกรรมนอกกลุ่มก็ยิ่งมีมากขึ้น" จึงมีความเกี่ยวเนื่องกันระหว่างความเป็นปึกแผ่นกับการต่อต้านพฤติกรรม นอกกลุ่ม

เพราะฉะนั้น ความเป็นปึกแผ่นทางสังคม คือ "ผล" ในสมมติฐานอันแรก และเป็น "เหตุ" ในสมมติฐานอันที่สอง ดังนั้น แนวความคิดของความ เป็นปึกแผ่นจึงเชื่อมโยง สมมติฐานทั้งสอง และแนะนำให้เกิดรูปสมมติฐานตามหลักของเหตุผล

ส่วนสมมติฐานที่สามนี้ เราเรียกว่า สมมติฐานเชิงแนะ หรือสมมติฐานตามนัย (Implied Assumption) สมมติฐานตามนัยจากตัวอย่างนี้ก็คือ "ยิ่งมีความเหมือนกันใน ระหว่างบรรดาสมาชิกของชุมชนมากขึ้น ก็จะมี การต่อต้านพฤติกรรมนอกกลุ่มขึ้น" หรืออาจจะ กล่าวอีกอย่างหนึ่ง "ประชากรที่มีลักษณะ ชนิด และประเภทต่าง ๆ กัน มักจะมีอัตราของ อาชญากรรมสูง หรือมีประจักษ์พยานอื่น ๆ ของพฤติกรรมนอกกลุ่มสูง"

สมมติฐานตามนัยเช่นนี้ ย่อมจะใช้การศึกษาแบบสังเกต ปฏิบัติ ทดลอง เป็น เครื่องสนับสนุนได้

สมมติฐานตามนัยนี้ย่อมมีประโยชน์ คุณค่า และมีความสำคัญยิ่งกว่าสมมติฐาน แบบเดิมทั้งสอง โดยแสดงให้เห็นข้อจำกัดของกฎแบบ "ระยะทางแปรกลับ" ดังที่กล่าวมา แล้ว ทั้งยังได้แสดงให้เห็นขอบข่ายของทฤษฎีที่อาจจะขยายออกได้ โดยการสร้างกฎทั่ว ๆ ไปใหม่จากสมมติฐานเดิมนั้นได้หลายกฎ และจากเพราะความที่มีสมรรถภาพในการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีเหตุผลนี้เอง จึงทำให้ทฤษฎีจากสมมติฐานแบบนี้เกิดความคล่องตัวในการ ใช้อธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมได้หลายอย่าง

สมมติฐานที่เป็นบ่อเกิดดั้งเดิม มักจะเรียกว่า ข้อสมมติ (Postulates) ซึ่งข้อสมมตินี้อาจจะแปรรูปได้ตามกฎของเหตุผล ก่อให้เกิดสมมติฐานใหม่ที่เรียกว่า ทฤษฎีบท (Theorem) กล่าวง่าย ๆ ก็คือ

สมมติฐานอันแรกและอันที่สองคือ ข้อสมมติ

สมมติฐานอันที่สามก็คือ ทฤษฎีบท

เมื่อทฤษฎีบทเกิดมาจากข้อสมมติ ทฤษฎีจะเปลี่ยนแปลงแก้ไขได้ก็ต้องแก้ไข ข้อสมมติต่าง ๆ ทั้งชุดทั้งหมด หมายความว่า เมื่อได้เกิดประจักษ์พยานอันได้มาจากการ สังเกต ปฏิบัติ ทดลอง ปฏิเสธการอ้างอิงทฤษฎีใดทฤษฎีหนึ่ง ก็ย่อมจะได้มาจากการเปลี่ยนแปลงแก้ไขข้อสมมติ และเปลี่ยนคำนิยามของแนวความคิดหรือทั้งสองอย่าง

เมื่อใดที่ประจักษ์พยานสนับสนุนการกล่าวอ้างบางอย่างของทฤษฎี ก็ย่อมจะมีความเอนเอียงไปในทำนองที่ยืนยันบรรดาทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกันมาทั้งหมด รวมทั้งการแนะนำอื่น ๆ อันเป็นไปทางเหตุผลจากทฤษฎีต่าง ๆ นั้นด้วย จากลักษณะประการเช่นนี้ ทฤษฎีจึงมีความได้เปรียบในการใช้พิจารณาได้ดีกว่ากฎเดี่ยวอื่น ๆ จึงมีความสำคัญต่อการสะสมหา ความรู้ในแบบของวิทยาศาสตร์อย่างสำคัญอันหนึ่ง

ทฤษฎีแบบวิทยาศาสตร์

ในการสร้างทฤษฎีแบบวิทยาศาสตร์ เราอาจแยกกระบวนการวิธีต่าง ๆ ในการสร้างได้ดังนี้

๑. การนิยามแนวความคิด หรือสังกัป เพื่อใช้ในการปฏิบัติการศึกษา ค้นคว้าสำรวจ และเพื่อให้ชื่อแก่นแนวความคิดนั้น

๒. สร้างสมมติฐานเฉพาะต่าง ๆ จากข้อสมมติ โดยทำให้สมมติฐานมีลักษณะ เป็น เรื่องของความเกี่ยวข้องกันในบรรดาตัวปรากฏการณ์ที่รู้จักแล้ว (จากการนิยามตัวแนวความคิด) อันอาจจะใช้วิธีการแบบการสังเกต ปฏิบัติ ทดลอง เข้าศึกษาสำรวจได้

๓. สร้างทฤษฎีบทจากลักษณะ เชิงแนะ อันได้มาจากบรรดาข้อสมมติต่าง ๆ

๔. เก็บข้อมูลต่าง ๆ อย่างมีระบบวิธี เพื่อนำมาทดสอบการกล่าวอ้างบางอย่างของทฤษฎีบท หรือของข้อสมมติ

๕. จัดและเปลี่ยนแปลงแก้ไขคำนิยามใหม่ เพื่อให้เข้าตามเรื่องอันเกิดมาจากผลของการทดลอง และหลักฐานอันตรงต่อกรณี ซึ่งการแก้ไข จัดรูปข้อสมมติใหม่ ๆ นี้ แน่นนอนในทางวิชาการย่อมจะทำได้อยู่เสมอ

ยิ่งได้มีการแก้ไขปรับปรุงทฤษฎีมากขึ้นในที่สุด ก็สามารถวางเป็นหลักทั่ว ๆ ไปได้มากขึ้น และมีความคล่องตัวสูงขึ้น ซึ่งทฤษฎีนั้นก็ยิ่งเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานมากขึ้น และจะมีประโยชน์ต่อการอธิบายปรากฏการณ์ที่สนใจศึกษาได้มากขึ้น

ระเบียบวิธีทางสังคมวิทยา

เพราะว่าสังคมวิทยาแตกต่างไปจากวิทยาศาสตร์ธรรมชาติมากที่สุด ซึ่งบางครั้งยากที่จะวัดและคำนวณ หรือใช้ความสัมพันธ์ของสาเหตุ เข้าใช้ในปรากฏการณ์ทางสังคม เพราะเรื่องราวของมนุษย์เกี่ยวกับความเข้าใจในเรื่องความหมายของพฤ-

กรรมที่แสดงออกในการคบหาสมาคมกัน การศึกษาสังคมวิทยาพอจะมีระเบียบวิธีใหญ่ ๆ ๔ อย่างด้วยกัน คือ

- ๑) สังคมวิทยาเชิงประวัติศาสตร์ (Historical Sociology)
- ๒) ระเบียบวิธีเปรียบเทียบ (comparative Method)
- ๓) ทฤษฎีว่าด้วยหน้าที่ หรือหน้าที่ - ประโยชน์ (The Functionalism)
- ๔) สังคมวิทยาเป็นรูปแบบหรือเป็นระเบียบ (Formal of Systematic Sociology)
- ๕) ทฤษฎีว่าด้วยโครงสร้าง (The Structuralism)

สังคมวิทยาเชิงประวัติศาสตร์

นักสังคมนิยารุ่นก่อน ๆ ได้อิทธิพลจากปรัชญา ต่อมา ทางทฤษฎีชีววิทยา และการวิวัฒนาการทฤษฎีต่าง ๆ ศึกษาเหตุการณ์ สถาบันต่าง ๆ อารยธรรม จุดมุ่งหมายเพื่อหาจุดกำเนิดของชีวิตสังคม และการดำเนินไปของสังคม ขอบเขตของประวัติศาสตร์ของมนุษย์ และสถาบันใหญ่ ๆ ของสังคม เช่น ในผลงานของกอนต์, สเปนเซอร์ หรือการพัฒนาของสถาบันทางสังคมโดยเฉพาะ เช่น เวสเตอร์มาร์ค (Westermarck) เขียนประวัติศาสตร์สถาบันครอบครัว หรือโอเพินไฮม์เมอร์ (Oppenheimer) เขียนเรื่องรัฐ ความสนใจในปัจจุบันของการพัฒนาสังคมส่วนใหญ่ มุ่งที่ระบบอุตสาหกรรม และความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ

ในรูปการนำเอาประวัติศาสตร์เข้ามาใช้ เวเบอร์ ได้ชื่อว่าเป็นนักสังคมนิยาศาสตร์ ผลงานคือ ศึกษาระยะต่าง ๆ ในเชิงประวัติศาสตร์ของสังคม งานที่สำคัญของเวเบอร์ ที่ให้คือ จุดเริ่มแรกของสหนิายทุน การพัฒนาของระบบราชการสมัยใหม่ อิทธิพลทางด้านเศรษฐกิจของศาสนาใหญ่ ๆ ในโลก

รูประบียบส่วนใหญ่ของการศึกษานี้ เป็นการเปลี่ยนแปลงประวัติศาสตร์โครงสร้างทางสังคม และชนิดต่าง ๆ ของสังคม โดยอาศัยการอธิบายที่มีเหตุผล และการตีความเชิงประวัติศาสตร์เข้ามาอธิบาย

ในสังคมวิทยาสมัยปัจจุบันได้มีการนำเอาวิธีการทางประวัติศาสตร์เข้ามาใช้ เห็นได้จาก ผลงานของ ซี ไรท์ มิลล์ (C. Wright Mills) และ เรย์มอนด์ อารอน (Raymond Aron) ทั้งสองคนได้เขียนบทความโดยใช้ระเบียบวิธีของ แมกซ์ เวเบอร์ หันความสนใจเข้ามาสู่การเปลี่ยนแปลงในสังคมอุตสาหกรรมและลัทธิอุตสาหกรรม ใน สังคมที่กำลังพัฒนา ซึ่งเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวางที่เกี่ยวกับการใช้ระเบียบวิธีของ แมกซ์ เวเบอร์ คือ ประกอบไปด้วยการสร้างรูปปัญหาต่าง ๆ ขึ้นมา สร้างรูปแบบอุดม- ทัศนอธิบายอาศัยสาเหตุ แล้วมีการตีความหมายเชิงประวัติศาสตร์

ระเบียบวิธีการศึกษาเปรียบเทียบ

เช่น เปรียบเทียบกลุ่มสังคมหลายกลุ่มหลายพวก เพื่อให้เห็นความแตกต่าง และความคล้ายคลึงกันในวิถีชีวิตสังคม ข้อสมมติฐานในที่นี้ คือ ความแตกต่างและความ คล้ายคลึงกันในลักษณะต่าง ๆ ที่เราจะพิจารณาพฤติกรรมของมนุษย์ คือ ศึกษาวัฒนธรรม กลุ่มปัจจุบัน อดีต ซึ่งระเบียบวิธีการเปรียบเทียบโดยอาศัยความสัมพันธ์ด้วย เหตุผลนี้ ทำ ได้ไม่สะดวกเท่ากับวิทยาศาสตร์ธรรมชาติซึ่งมีการทดลอง เดอโคม จึงเห็นว่าต้องใช้การ ทดลองโดยทางอ้อม แม้ว่าจะมีข้อสงสัยว่าความสัมพันธ์ทางเหตุและผลใช้ได้หรือไม่ในสาขา สังคมวิทยา อย่างน้อยถ้ามีการ เปรียบเทียบแบบมีระเบียบจะเป็นประโยชน์ในการแสดงให้ เห็นถึงปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกี่ยวข้องซึ่งกันและกันได้ แต่ แรคคลิฟ บราวน์ (Rad- cliffe Brown) สังเกตว่า ระเบียบวิธีโดยการเปรียบเทียบอย่างเดียวยังไม่พอ สมมติ- ฐานที่สร้างขึ้นจะต้องชัดเจนด้วย สำหรับการเปรียบเทียบของ กองค์ ในเรื่องกฎการ วิวัฒนาการ ๓ ชั้นนั้น ไม่ใช่สมมติฐานแบบวิทยาศาสตร์ แต่เป็นปรัชญาการพัฒนารของ มนุษยชาติทั้งหมด

ในการจำกัดหน่วยในการเปรียบเทียบ มีความยุ่งยากเกิดขึ้นหลายประการ เช่น ปัญหาพื้นฐานในการเปรียบเทียบสังคมแต่ละสังคม สถาบันทางสังคมโดยเฉพาะ หรือ ความสัมพันธ์ระหว่างสองสถาบันในสังคมที่ต่างต่างกัน ความแตกต่างกันไปตามสังคมต่าง ๆ หน้าที่ไม่เหมือนกัน สิ่งเหล่านี้จำเป็นต้องนำมาพิจารณา เพราะฉะนั้น จึงจำเป็น

ที่ต้องจำกัดระดับการเปรียบเทียบต่าง ๆ ให้ง่าย เช่น สังคมที่มีชนิดเดียวกัน โดยกำหนดจากการแบ่งประเภทใหญ่ ๆ ก่อนแล้วเปรียบเทียบในรายละเอียด ในการทดสอบสมมติฐาน อาจใช้หน่วยต่าง ๆ ที่เปรียบเทียบที่แน่ใจได้ว่าไม่ผิด หรือตีความหมายผิด ๆ โดยเนื้อหาแล้วระเบียบวิธีเปรียบเทียบมีประโยชน์มาก เช่น จากการศึกษาของฮอบเฮาส์ วิลเลอร์ (Wheeler) และกินส์เบอร์ก ได้ศึกษาเปรียบเทียบสถาบันใหญ่ ๆ ในสังคมดั้งเดิมให้เห็นลักษณะการจัดเศรษฐกิจต่างแบบกัน ทดสอบต่อไปในสถาบันการปกครอง การแข่งขันทางสังคมมีความสัมพันธ์กับความแตกต่างกับทางด้านเศรษฐกิจหรือไม่ การศึกษาเปรียบเทียบอื่น ๆ เช่น การเลื่อนชั้นในสังคมอุตสาหกรรม โดย ลิปเซท (Lipset) และเบนดิกซ์ (Bendix) พฤติกรรมการออกเสียงและพฤติกรรมของนักการเมืองในสังคมประชาธิปไตย (ค.ศ. ๑๙๓๐) โดย ลิปเซท จุดกำเนิดของสังคมเผด็จการและประชาธิปไตย โดย บาร์ริงตัน มัวร์ (Barrington Moore) และการพัฒนาในโลกที่สาม (ค.ศ. ๑๙๖๖) โดย ฮอโรวิทซ์ (Horowitz) เป็นต้น

การศึกษาเปรียบเทียบที่ได้รับการยอมรับกว้างขวางมาก เช่น การฆ่าตัวตายของ เดอโคม์ เปรียบเทียบในกลุ่มสังคมที่แตกต่างกัน การวิจัยทางสังคมวิทยาในระยะหลัง ๆ ทดสอบสมมติฐานที่จำกัดการเปรียบเทียบในขอบเขตที่แคบลง เช่น การศึกษาชีวิตชาวเมืองกับการหย่าร้าง หรือเยาวชนที่กระทำผิด เปรียบในเรื่องขนาดครอบครัว การเคลื่อนย้ายทางสังคม ชั้นทางสังคม เป็นต้น

ทฤษฎีว่าด้วยหน้าที่ หรือหน้าที่-ประโยชน์

วิธีการศึกษาแบบนี้ ใช้ในสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา และเกิดขึ้นเพราะไม่เห็นด้วยกับระเบียบวิธีของนักวิวัฒนาการ กับการศึกษาเปรียบเทียบ ซึ่งค่อนข้างจะผิวเผินและไม่ทันสมัย และระเบียบวิธีทางประวัติศาสตร์ที่มีการคาดคะเน ซึ่งไม่ได้มีการจัดระเบียบของข้อมูลและนำมาใช้

เมอร์สัน ได้วิจารณ์ถึงหน้าที่ของศาสนาของ เทอโคม์ ว่าเป็นการแสดงออก และกระตุ้นให้มีความเป็นปึกแผ่นทางสังคม แต่ในทำนองเดียวกัน ศาสนาก็ย่อมก่อให้เกิดความขัดแย้งได้เช่นกัน ซึ่งจำเป็นต้องใช้วิธีการศึกษาทางประวัติศาสตร์ การศึกษาเปรียบเทียบในหน้าที่ต่าง ๆ ของสถาบันเข้ามาเกี่ยวข้อง สิ่งที่มีค่าและสำคัญที่สุดของการใช้วิธีการศึกษาแบบนี้ก็คือ ให้เข้าใจได้ชัดเจนในเรื่องของสังคมต่าง ๆ ที่มีกิจกรรมแตกต่างกันออกไป โดยแต่ละส่วนมีความสัมพันธ์กัน ทุกกิจกรรมใดที่ใกล้ชิดกันมาก และสัมพันธ์กันอย่างไร การศึกษาริธีนี้โยงเข้าไปถึงระเบียบวิธีแบบโครงสร้างและหน้าที่สังคม (Structural Functional Method) แต่ข้อเสียของระเบียบวิธีนี้ก็มียหลายประการ ซึ่งจะกล่าวในบทต่อไป

การศึกษาสังคมที่เป็นรูปแบบหรือเป็นระเบียบ

สังคมวิทยาที่เป็นรูปแบบหรือการจัดระเบียบผู้ให้กำเนิดคือ จอร์จ ซิมเมล (George Simmel) ส่วนใหญ่ใช้วิธีการศึกษาของเยอรมันอธิบาย ในเรื่องลักษณะของสังคมศาสตร์เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ และสำนักปรัชญาปรากฏการณ์ (Phenomenology) ซึ่งมีอิทธิพลต่อการเจริญเติบโตในระยะต่อมา

ซิมเมล ได้เขียนหนังสือ ปัญหาของสังคมวิทยา (ค.ศ. ๑๙๐๘) กล่าวว่า สังคมวิทยามีระเบียบวิธีใหม่ โดยการใช้วิธีการศึกษาพิจารณาในเรื่องของรูปแบบ "form" ของสังคม หรือการติดต่อกัน ซึ่งแตกต่างไปจากเนื้อหาทางประวัติศาสตร์ แต่รูปแบบดังกล่าวมองในแง่ความสัมพันธ์กัน ไม่ได้ศึกษาสังคมอย่างแบบเดิมในรูปสถาบันใหญ่ ๆ เช่น รัฐบาล การจัดระเบียบทางเศรษฐกิจ แต่การศึกษาในลักษณะความสัมพันธ์ในส่วนเล็ก คือ ระหว่างบุคคลกลุ่มต่าง ๆ ในความหมายนี้ จึงเห็นได้ว่าเป็นการศึกษาในส่วนย่อย เป็นสังคมจุลภาค (Microsociology) ศึกษาในเรื่องกลุ่มโครงสร้าง ขนาด และความสัมพันธ์ในบรรดาสมาชิก ผลงานของ ซิมเมล มีอิทธิพลต่อ ฟอน ไวส์ (Von Weise) ซึ่งให้ระเบียบที่ละเอียดไว้ พยายามให้สังคมวิทยาดังเนินรากฐานของเหตุผลเขาได้ศึกษาระยะห่างทางสังคม ส่วน จอร์จ โฮแมนส์ (George C. Homans) เป็นนักสังคมวิทยาชาวอเมริกันอีกผู้หนึ่ง ที่ได้ศึกษารูปเบื้องต้นของพฤติกรรมสังคม หรือศึกษาในกลุ่มเล็ก

สังคมวิทยาของ ชิมเมล ให้หลักในสังคมวิทยาในเรื่องรูปแบบย่อย คือ การคบหาสมาคม ไว้มาก ในการพิจารณางานของ ชิมเมล จะเห็นได้ว่ามีความได้สัดส่วนสูงมากในเรื่องข้อเสนอ หรือทฤษฎีที่เกี่ยวกับภาวะความขัดแย้งและผลของการเปลี่ยนแปลงในเรื่องขนาดของกลุ่มทางสังคมต่าง ๆ

ระเบียบวิธีการศึกษาโครงสร้าง

ระเบียบวิธีนี้ใช้กับมานุษยวิทยาและสังคมวิทยามาก หลักการได้จาก คล็อด เลวี สตรอสส์ (Claude Levi Strauss) วิธีการศึกษาแบบโครงสร้างเกิดขึ้นจากอิทธิพลหลายประการ โดยเฉพาะจากการถกเถียงเรื่อง แนวความคิดของ "โครงสร้างสังคม"

และเมื่อปี ค.ศ. ๑๙๖๕ เรย์มอนด์ บูร์คอง (Raymond Boudon) เขียน ความคิดทางด้านโครงสร้างใช้เพื่ออะไร ซึ่งระเบียบวิธีนี้มีใช้จะให้เข้าใจส่วนประกอบโดยทั่วไปของสังคมมนุษย์เท่านั้น แต่ยังไม่รู้ปลักษณะพื้นฐานของจิตใจมนุษย์ ซึ่งได้กำหนดชนิดต่าง ๆ ของโครงสร้างสังคม ทำให้มีผลในการพิจารณาถึงความเปลี่ยนแปลง และการพัฒนาสังคม นักสังคมวิทยาบางคนให้ข้อสังเกตว่า การใช้ทฤษฎีโครงสร้างนี้ ใช้ได้เหมาะสมกับสังคมที่กำลังพัฒนาเท่านั้น ซึ่งมองโครงสร้างทางสังคมต่าง ๆ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ วัฒนธรรม การเมือง มีผลต่อความก้าวหน้า การเปลี่ยนแปลง ความต้านทาน หรือการยอมรับในสิ่งใหม่ ๆ เป็นต้น.